

13. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. / Ю.Н. Емельянов. – Л. : ЛГУ, 1985 – 166 с.
14. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с.
15. Загальна психологія : підр. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук, Т.М. Лисянська. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
16. Запорожец А.В. Значение ранних периодов детства для формирования детской личности / А.В. Запорожец // Принцип развития в психологии. – М., 1978. – С. 243–267.
17. Калина Н.Ф. Диагностика социального интеллекта личности / Н.Ф. Калина // Журнал практикующего психолога. – 1999. – №5. – С. 159–178.
18. Кочерга О.В. Сензитивність як психофізіологічний стан людини. / О.В. Кочерга // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка ; Ін-т проблем вих. НАПН України / [редкол. : В.О. Огнев'юк, І.Д. Бех, Л.Л. Хоружа та ін.]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – №17. – С. 71–74.
19. Куницина В.Н. Межличностное общение / В.Н. Куницина, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. Межличностное общение. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
20. Лейтес Н.С. К проблеме сензитивных периодов психологического развития / Н.С. Лейтес // Принцип развития в психологии. – М., 1978. – С. 196–211.
21. Люсин Д.В. Феномен сензитивности к эмоциям разной модальности / Д.В. Люсин, В.В. Овсянникова // М-лы итоговой науч. конф. Ин-та психологии РАН (12–13 февраля 2009 г.); под ред. А.Л. Журавлёва, Т.И. Артемьевой. – М. : Ин-т психол. РАН, 2009. – С. 123–130.
22. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С.Д. Максименко. – [вид. 3-є, перероб. та допов.]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
23. Мерлин В.С. Очерк теории темперамента / В.С. Мерлин // Собр. соч. – Т. 3. – Пермь : ПСИ, 2007. – 276 с.
24. М'ясоїд П.А. Загальна психологія : навч. посіб. / П.А. М'ясоїд. – [5-те вид., стер.]. – К. : Вища шк., 2006. – 487 с.
25. Ниренберг Дж. Читать человека как книгу / Дж. Ниренберг, Г. Калеро ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1990. – 48 с.
26. Небылицын В.Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий / В.Д. Небылицын. – М. : Директ-Медиа, 2008. – 649 с.
27. Овсянникова В.В. Типы сензитивности наблюдателя при распознавании эмоций / В.В. Овсянникова // Социальный и эмоциональный интеллект: от моделей к измерениям ; под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. – М. : Ин-т психол. РАН, 2009. – С. 114–124.
28. Петровский А.В. Общая психология / А.В. Петровский. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Просвещение, 1976. – 479 с.
29. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии / под ред. М.К. Тутушкиной – СПб. : Дидактика Плюс, 2001. – 364 с.
30. Самекин А.С. Возрастная динамика точности и адекватности межличностного восприятия : автореф. дисс. ... канд. психол. наук [...] / А.С. Самекин. – М., 2011. – 28 с.
31. Социальная психология / под ред. А.Л. Журавлева. – М. : ПЕР СЭ, 2002. – 351 с.
32. Теплов Б. Психология и психофизиология индивидуальных различий / Б.М. Теплов // Избр. психол. тр. ; под ред. М. Г. Ярошевского / Акад. пед. и соц. наук. ; Моск. психол.-соц. ин-т. – М. : Ин-т практ. Психологи ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1998. – 538 с.
33. Чепелева Н.В. Особистісна підготовка психолога-практика / Н.В. Чепелева // Персонал. – 2000. – №5. – С. 17–19.
34. Чудновский В.Е. Воспитание способностей и формирование личности / В.Е. Чудновский. – М. : Знание, 1986. – 80 с.
35. Шапар В.Б. Психологічний глумачний словник / В.Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.
36. Dimberg, U. Empathy, emotional contagion, and rapid facial reactions to angry and happy facial expressions / Ulf Dimberg and Monika Thunberg // PsyCh Journal. – 2012. – №1. – P. 118–127.
37. Ekman, P. Facial Expressions / P. Ekman // Handbook of Cognition and Emotion ; ed. by T. Dalgleish. – New York : John Wiley & Sons Ltd., 1999. – P. 301–320.
38. Ekman, P. Facial expressions of emotion / P. Ekman, H. Oster // Annual Review of Psychology. – 1979. – Vol. 30. – P. 527–554.
39. Riggio, R.E. Beauty is more than skin deep: Components of attractiveness / R.E. Riggio [at al.] // Basic and Applied Social Psychology. – 1991. – Vol. 12. – P. 423–439.
40. Smith, H.C. Sensitivity Training: The Scientific Understanding of Individuals / H.C. Smith. – New York, 1973. – 266 p.
41. Feldman, B.L. Valence Focus and the Perception of Facial Affect / B.L. Feldman, P.M. Niedenthal // Emotion. – 2004. – Vol. 4. – №3. – P. 266–277.

УДК 159.923.2:37.018.46

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧИТЕЛІВ

Г.О. Печерська

*старший викладач кафедри психології та моніторингових досліджень
Кримського республіканського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Сімферополь*

У статті представлено теоретичну модель діагностики та корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: вчитель, діагностика професійних ціннісних орієнтацій, корекція професійних ціннісних орієнтацій, система післядипломної педагогічної освіти.

В статье представлена теоретическая модель диагностики и коррекции профессиональных ценностных ориентаций учителей в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: учитель, диагностика профессиональных ценностных ориентаций, коррекция профессиональных ценностных ориентаций, последипломное педагогическое образование.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Суспільна значущість професійних ціннісних орієнтацій учителя як особи, що транслює та передає ціннісні орієнтири майбутнім поколінням, актуалізує необхідність дослідження можливостей їх діагностики

та корекції. Важлива роль у цьому процесі належить системі післядипломної педагогічної освіти, що забезпечує перепідготовку та підвищення кваліфікації педагогічних фахівців.

Вітчизняними та зарубіжними вченими розглядалися методи діагностики ціннісних орієнтацій особистості (Л.Ф. Бурлачук [4], Л.В. Зубова [6], Л.М. Смирнов [15], А.В. Серий і М.С. Яніцький [16] та ін.), формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів (З.Н. Курлянд [8], Н.П. Максимчук [9] та ін.) та вчителів (Н.О. Асташова [1], Н. М. Нікітіна [10] та ін.), зміна «професійних установок» педагогічних фахівців у підвищенні кваліфікації (О.Ю. Панасюк [12]). Попри всю свою актуальність, проблема діагностики та корекції професійних ціннісних орієнтацій педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти лишається майже не висвітленою.

Метою цієї роботи є визначення принципів та етапів психологічної діагностики та корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Під діагностикою професійних ціннісних орієнтацій учителів ми розуміємо діагностику ієрархічної структури та рівнів сформованості складових компонентів (когнітивного, емоційно-оцінного та поведінкового).

Докладний аналіз методів діагностики ціннісних орієнтацій особистості здійснений кількома дослідниками (Л.Ф. Бурлачук [4], Л.В. Зубова [6], Л.М. Смирнов [15], А.В. Серий і М.С. Яніцький [16]). Так, у ході здійсненого аналізу методів дослідження цінностей, Л.М. Смирновим було виокремлено три їх групи – це: 1) опитувальники з готовими списками цінностей (у яких респондентам пропонується розташувати цінності за рангами), 2) проектні техніки та 3) психометричні методи [15]. Класифікуючи методи дослідження ціннісних орієнтацій, А.В. Серий і М.С. Яніцький приділяли увагу об'єкту діагностики та визначили наступні групи методів: 1) методи діагностики домінуючої ціннісної орієнтації або мотиваційної тенденції; 2) методи дослідження ієрархії ціннісних орієнтацій; 3) проектні методики; 4) методи дослідження процесів і рівня особистісного розвитку, що дозволяють судити про сформованість ціннісно-сислової сфери; 5) методики дослідження смисложиттєвих орієнтацій [16].

Здійснюючи критичний аналіз методик діагностування ціннісних орієнтацій, Л.В. Зубова стверджує, що «ціннісні орієнтації ми завжди діагностуватимемо не за тим, які вони «самі по собі», а саме наше про них уявлення, підбираючи під це уявлення відповідну методику діагностування. Це чітко демонструє аналіз усіх відомих методик вивчення ціннісних орієнтацій, який показує, що та або інша методика «обслуговує» відповідну теорію ціннісних орієнтацій» [6, 123]. Тож діагностика професійних ціннісних орієнтацій учителів й особливо їх окремих компонентів (когнітивного, емоційно-оцінного та поведінкового) може бути забезпечена тільки застосуванням комплексу діагностичних методик.

Слід зазначити, що у процесі діагностики професійних ціннісних орієнтацій учителів необхідно керуватися низкою загальних принципів діагностики:

1. Використання психодіагностичних методик, що є валідними та надійними відповідно до діагностичного завдання. Щоб отримані діагностичні результати й висновки вважалися достовірними й обґрунтованими, необхідне співвіднесення діагностичних процедур з базовими теоретичними поняттями, предметом діагностики; організацією таких діагностичних умов, що забезпечують точність виміру [2] професійних ціннісних орієнтацій учителів.

2. Принцип упорядкування діагностичних показників (отриманих результатів у вигляді, який заданий типом методики) та зведення їх в систему [5]. Згідно з цим принципом можливе зіставлення результатів діагностики з використанням окремих методик на емпіричному рівні, тобто у вигляді бальної шкали, крайні значення якої характеризуються як «високий» і «низький» показники за кожною методикою.

3. Принцип використання лише тих даних, які, будучи отриманими через різні методичні підходи, пройшли перевірку на узгодженість [3].

4. Принцип обов'язкового дотримання в організації та проведенні психодіагностичного обстеження етичних норм психодіагностики [2; 5].

У ході діагностики професійних ціннісних орієнтацій учителів повинна бути забезпечена етичність психологічної діагностики.

5. Принцип урахування впливу «ефекту» аудиторії [2]; зовнішніх ситуаційних змінних (психодіагностичні ситуації, завдання обстеження та ін.) [4].

Так, у дослідженні «професійних установок» педагогічних фахівців О.Ю. Панасюк описує ситуацію зіткнення з психологічними бар'єрами на шляху діагностики та пов'язує це явище з «феноменом соціальної орієнтації». Більшість людей, перебуваючи в офіційній ситуації (таким є й становище слухачів на заняттях у системі підвищення кваліфікації), прагнуть слідувати прийнятим у соціумі нормам поведінки та не висловлювати, приховувати (свідомо або несвідомо) ті свої позиції, методи своєї професійної діяльності, що йдуть урозрід із соціально схвалюваними. Це перешкоджає визначенню дійсних професійних установок [12]. Для попередження психологічних бар'єрів у діагностиці професійних ціннісних орієнтацій важливо забезпечити: ретельний відбір діагностичних методик, акцентування уваги досліджуваних на анонімності діагностики та встановлення атмосфери доброзичливості та довіри під час діагностичного обстеження.

6. Принцип завершення психодіагностичного обстеження розробкою програми коригувальних дій [5]. Цей принцип є спільним для психодіагностики та психокорекції та об'єднує їх у послідовний процес – діагностико-коригувального впливу.

Визначення наявних професійних ціннісних орієнтацій – лише перший крок у роботі з професійно-ціннісною сферою педагогів. Встановлені у ході діагностики особливості та недоліки професійних ціннісних орієнтацій учителів показують «проблемні зони», які потребують корекції та виступають основою для розробки програми корекції, що відповідає принципу завершення психодіагностичного обстеження розробкою коригувальної програми.

Т.С. Яценко визначає психокорекцію як психозміну певних, уже ustalених характеристик суб'єкта, стабілізованих у процесі життєдіяльності, що має на меті актуалізацію внутрішнього потенціалу «Я» суб'єкта шляхом розв'язування особистісних проблем [17]. Психологічна корекція завбачає організаційний вплив на суб'єкта з метою зміни показників його активності відповідно до певної норми психічного розвитку. Під «нормою» психічного розвитку загалом розуміють не те середнє, що є (або стандартне), а те краще, що можливо для конкретної людини за відповідних умов [14].

Стосовно ціннісних орієнтацій особистості, з одного боку, група авторів розглядають цінності як специфічний вид норми; з іншого боку, поняття чіткої «норми» ціннісних орієнтацій не існує, оскільки кожній людині властива своя унікальна ієрархічна система ціннісних орієнтацій. Ті чи інші ціннісні орієнтації особистості як система ставлень суб'єкта до навколишньої дійсності, які визначають спрямованість і зміст активності особистості, можуть позитивно чи негативно позначатися на останніх. Цим і визначається бажаність чи ні наявності певних ціннісних орієнтацій особистості.

Щодо професійних ціннісних орієнтацій учителя умовними розуміннями «норми», бажаними є ціннісні орієнтації, наявність яких забезпечує якісне здійснення педагогічним фахівцем професійної педагогічної діяльності. Такими бажаними є гуманістично спрямовані професійні ціннісні орієнтації вчителя: духовні цінності, ціннісне ставлення до дитини, її особистості, розвитку особистості дитини тощо.

Як зазначає Г.К. Радчук, професійний аксіогенез особистості фахівця визначається не тільки нормативною ієрархією професійних цінностей, а й свідчить про смислопошукову активність особистості, усвідомленість цінностей професії, свободу їх вибору і прийняття відповідальності за нього [13].

Також виникає питання розмежування понять «корекція» і «розвиток». Основна відмінність коректувальних дій від розвивальних полягає, за визначенням А.А. Осипової, у тому, що корекція має справу зі вже сформованими якостями та спрямована на їх зміну чи виправлення, тоді як завдання розвитку – сформуванню відсутніх або недостатньо розвинених психологічних якостей [11]. Така відзнака корекції – вплив на вже сформовані якості особистості або види поведінки з метою їх змін – є специфічною рисою коректувального процесу. Стосовно здійснення впливу на професійні ціннісні орієнтації вчителів, використання поняття «корекція» є доречним у випадку роботи з педагогами, професійні ціннісні орієнтації яких склалися, що відбувається з набуттям досвіду педагогічної діяльності. Щодо впливу на професійні ціннісні орієнтації молодих учителів, то нами вбачається більш правильним застосування як поняття «розвиток», оскільки їх професійні ціннісні орієнтації проходять етап усталення, так і поняття «корекція», що виступає засобом запобігання формуванню у молодого вчителя професійних ціннісних орієнтацій, спрямованість яких не відповідає гуманістичним цінностям освіти, тож може виникати необхідність у їх корекції.

Розглядаючи психологічну корекцію в системі підвищення кваліфікації та називаючи її, за модою того часу, «психологічною перебудовою», О.Ю. Панасюк розуміє корекцію як «зміну професійних установок» [12, 8]. Під корекцією ціннісних орієнтацій, визначаючи її як «корекцію аксіопсихологічної парадигми», Б.Д. Карвасарський розуміє перемену знаку значення, переакцентування, актуалізацію і дезактуалізацію рангу індивідуального значення ціннісної ієрархії людини шляхом використання прийомів переорієнтації [7, 215–216]. Такі пояснення корекції ціннісних орієнтацій доречні і щодо нашого дослідження.

Отже, під корекцією професійних ціннісних орієнтацій учителів ми розуміємо планомірний психологічний вплив, спрямований на зміну знаку значення, переакцентування цінностей, актуалізацію рангу індивідуального значення ієрархії професійних ціннісних орієнтацій учителя.

При здійсненні корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів слід спиратися на низку загальних принципів корекції:

1. Принцип єдності діагностики та корекції, що є спільним для діагностичного обстеження та коригувального впливу. Як відзначають А.А. Осипова, О.С. Слюсарьова та Г.Ю. Козловська, цей принцип реалізується у двох аспектах: 1) ефективна корекція роботи може бути побудована лише на основі попередньої ретельної діагностики; у той же час, найточніші діагностичні дані втрачають сенс, якщо вони не призводять до системи коригувальних заходів; 2) для контролю динаміки ходу ефективності корекції потрібен зворотний зв'язок, який дозволяє, за необхідності, вчасно змінити і доповнити методи та засоби корекції [11; 14]. Звертаючись до корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів, як підкреслює О.Ю. Панасюк, у ході формування у слухачів нових професійних установок необхідно з'ясувати характер їх актуальних установок. Адже не виключена ситуація, коли актуальні установки слухачів повністю тотожні «ідеальним установкам», або ж, навпаки, суперечать їм [12]. Тому адекватні завдання корекції можуть бути зрозумілі й поставлені тільки на основі діагностики.

2. Діяльнісний принцип корекції [11; 14], суть якого в контексті корекції професійних ціннісних орієнтацій полягає в тому, що основним засобом коригувального впливу є організація активної діяльності слухачів, в ході реалізації якої створюються умови для орієнтування у складних питаннях і професійних ситуаціях, організовується необхідна основа для позитивних зрушень у розвитку особистості. Сама коригувальна робота будується не як просте тренування вмій та навичок, а як цілісна осмислена діяльність, що природно й органічно вписується в систему професійних ставлень педагога. Для того щоб сформулювати гуманістичну свідомість, смисли та цінності вчителя, необхідне їхнє опрацювання, закріплення у практиці професійної діяльності.

3. Принцип позитивних цілей корекції, згідно з яким цілі корекції повинні формулюватися в позитивній формі. Негативна форма визначення цілей корекції є описом поведінки, діяльності, особистісних особливостей, які повинні бути усуненими, опис того, чого не повинно бути [11; 14]. Позитивна форма викладення цілей корекції професійних ціннісних орієнтацій включає опис гуманістичних професійних цінностей, відповідних їм форм професійної поведінки. Така форма визначення цілей корекції змістовно задає орієнтири для зростання педагога, розкриває поле для професійного самовираження і тим надає імпульс для подальшого професійного самовдосконалення.

4. Принцип реалістичності цілей корекції. Цілі корекції повинні бути реалістичними і співвіднесеними з тривалістю коригувальної роботи та можливостями перенесення індивідом нового позитивного досвіду [11; 14]. При постановці цілей корекції професійних ціннісних орієнтацій учителя мають бути враховані: професійний досвід педагога, складність впливу на ціннісно-смыслову сферу особистості, тривалість їх засвоєння та втілення у практику професійних дій.

5. Принцип врахування перспектив. При постановці загальних цілей корекції необхідно враховувати дальню і найближчу перспективу розвитку особистості і планувати як конкретні показники особистісного розвитку клієнта до закінчення коректувальної програми, так і можливості віддзеркалення цих показників в особливостях діяльності в подальшому розвитку [11; 14]. Прогнозування і здійснення подальших змін шляхом саморозвитку й самокорекції ми вважаємо важливим елементом корекції професійних ціннісних орієнтацій учителя. Перспективними цілями корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів є: створення установки до самореалізації, знаходження педагогом орієнтирів реалізації своїх можливостей та інтересів, наповнення професійної діяльності гуманістичним смыслом.

У процесі корекції професійних ціннісних орієнтацій учителя необхідно охопити впливом усі їх структурні компоненти (когнітивний, емоційно-оцінний та поведінковий) через задіяння відповідних психологічних механізмів. Психологічними механізмами корекції когнітивного компонента професійних ціннісних орієнтацій учителів, на нашу думку, є ідентифікація, рефлексія та ціннісне самовизначення. Зміни в емоційно-оцінному компоненті професійних ціннісних орієнтацій педагогів відбуваються за рахунок дії психологічних механізмів інтеріоризації, емоційного переживання та емоційної оцінки. Оскільки поведінковий компонент є «практичним виявом» професійних ціннісних орієнтацій, зміна реальних вчинків педагога в щоденній діяльності відбувається, коли вчитель через дію механізмів екстеріоризації, цілепокладання та проектування стає реальним суб'єктом своєї професійної діяльності.

Згідно з визначеними особливостями і принципами діагностики та корекції професійно-ціннісної сфери особистості педагогів, психологічними механізмами корекції, створено теоретичну модель діагностики та корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів (рис. 1).

Враховуючи єдність діагностики та корекції, загальну стратегію послідовності етапів діагностико-коригувальної роботи та логіку послідовності перебудови і розвитку професійних цінностей фахівців, нами визначено наступні етапи зміни професійних ціннісних орієнтацій учителів, де кожен етап спрямований на вирішення конкретних завдань: 1) підготовчий етап, на якому здійснюється актуалізація прагнення вчителів до роботи з власними професійними ціннісними орієнтаціями; 2) етап діагностики – вивчення наявних професійних ціннісних орієнтацій; 3) етап усвідомлення вчителем власних професійних ціннісних орієнтацій та ознайомлення з сучасними педагогічно-професійними цінностями; 4) етап сприяння прийняттю професійних цінностей учителя; 5) етап сприяння реалізації цінностей в професійній поведінці; 6) етап прогнозування подальшої самокорекції вчителем власних професійних ціннісних орієнтацій.

Послідовне проходження вказаних етапів, змістовне наповнення яких визначається на основі встановлених у ході діагностики особливостей і недоліків розвитку професійних ціннісних орієнтацій, дозволяє здійснити процес корекції професійно-ціннісної сфери педагогів, результатом якого будуть гуманістично спрямовані професійні ціннісні орієнтації вчителя.

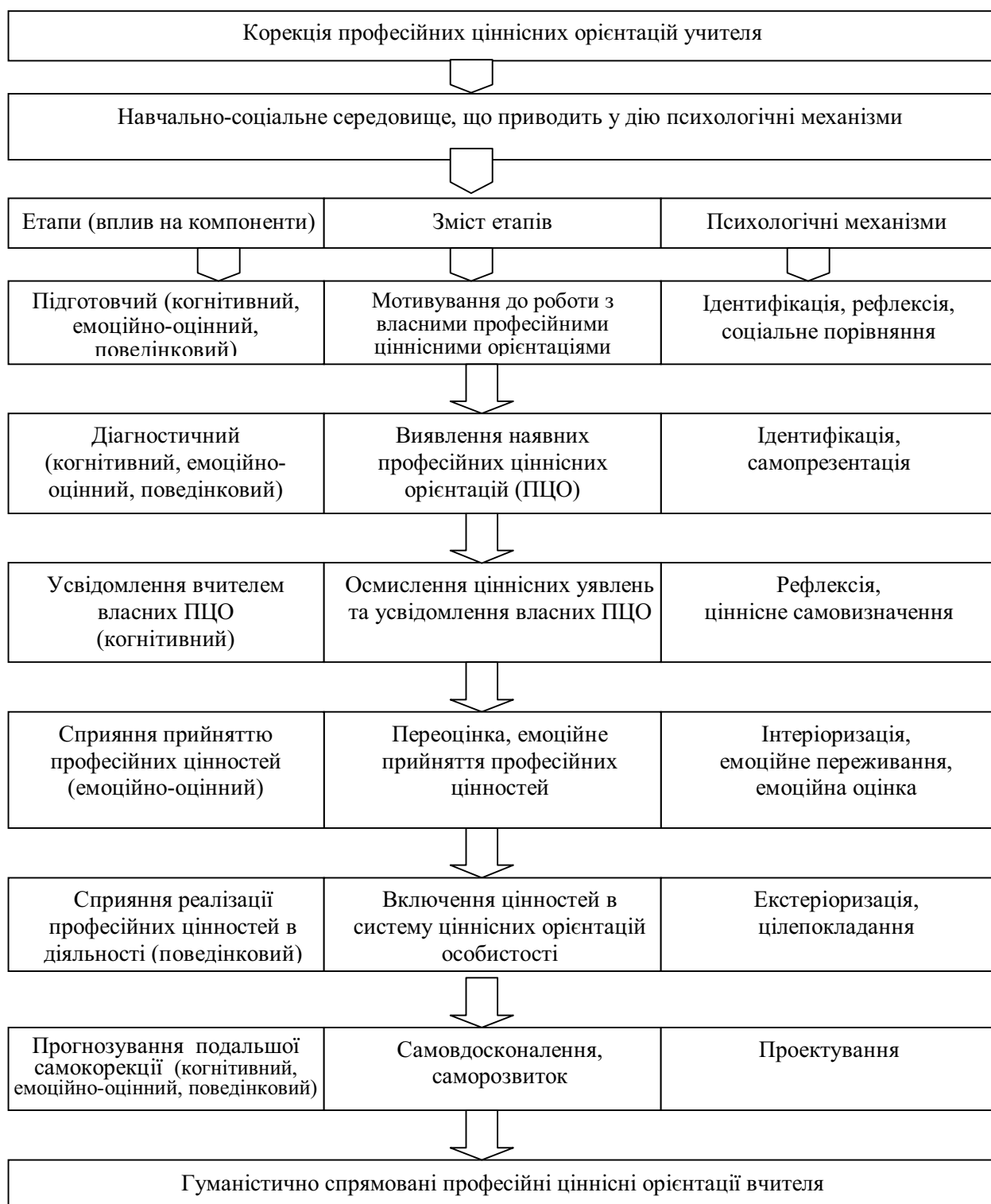

Рис. 1. Теоретична модель діагностики та корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів

ВИСНОВКИ

Діагностика професійних ціннісних орієнтацій учителів розуміється як діагностика їх ієрархічної структури та рівнів сформованості складових компонентів (когнітивного, емоційно-оцінного та поведінкового), яка може бути забезпечена тільки застосуванням комплексу діагностичних методик.

Корекція професійних ціннісних орієнтацій учителів розуміється як планомірний психологічний вплив, спрямований на зміну знаку значення, переакцентування цінностей, актуалізацію рангу індивідуального значення ієрархії професійних ціннісних орієнтацій учителя.

Основу теоретичної моделі діагностики та корекції професійних ціннісних орієнтацій учителів у процесі навчання в системі післядипломної педагогічної освіти складає логіка послідовності перебудови професійних цінностей педагогічних фахівців, з урахуванням принципів діагностико-коригувальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асташова Н.А. Учитель: проблема выбора и формирование ценностей / Н.А. Асташова. – М. : Московский психол.-соц. ин-т ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЕК», 2000. – 272 с.
2. Бондарчук О.І. Експериментальна психологія : курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2003. – 120 с.
3. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : [монографія] / О.І. Бондарчук. – К. : Наук. світ, 2008. – 318 с.
4. Бурлачук Л.Ф. К построению теории «измеренной индивидуальности» в психодиагностике / Л.Ф. Бурлачук, Е.Ю. Коржова // Вопросы психологии. – 1994. – №3. – С. 5–11.
5. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике ; [изд. 2-е, перераб. и дополн.] / Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. – СПб. : Питер, 2002. – (Серия «Мастера психологии»).
6. Зубова Л.В. Обоснование системы критериев, способствующих определению уровней сформированности ценностных ориентаций личности / Л.В. Зубова // Вестник ОГУ. – 2002. – №8. – С. 120–125.
7. Карвасарский Б.Д. Психотерапевтическая энциклопедия / Б.Д. Карвасарский. – СПб. : Питер, 2005. – 944 с.
8. Курлянд З.Н. Личностно-ориентированное педагогическое образование как фактор формирования ценностных ориентаций будущих учителей / З.Н. Курлянд // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 86–97.
9. Максимчук Н.П. Зміст ціннісних орієнтацій в життєво-професійному самовизначенні майбутнього педагога / Н.П. Максимчук // Психологія : зб. наук. праць. – Вип. 4 (7). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 1999. – С. 55–61.
10. Никитина Н.Н. Развитие ценностного сознания учителя / Н.Н. Никитина // Педагогика. – 2000. – №6. – С. 65–70.
11. Осипова А.А. Общая психокоррекция : [учеб. пособ.] / А.А. Осипова. – М. : Сфера, 2002. – 510 с.
12. Панасюк А.Ю. Система повышения квалификации и психологическая перестройка кадров : [метод. пособие] / А.Ю. Панасюк. – М. : Высш. шк., 1991. – 79 с.
13. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи : [монографія] / Г.К. Радчук. – Тернопіль : ТНПУ, 2009. – 415 с.
14. Слюсарева Е.С. Методы психологической коррекции : [учеб.-метод. пособ.] / Е.С. Слюсарева, Г.Ю. Козловская. – Ставрополь : ООО «Борцов» 2008. – 240 с.
15. Смирнов Л.М. Анализ опыта разработки экспериментальных методов изучения ценностей / Л. М. Смирнов // Психологический журнал. – 1997. – №1. – С. 157–168.
16. Яницкий М.С. Диагностика уровня развития ценностно-смысловой сферы личности : [учеб. пособ.] / М.С. Яницкий, А.В. Серый. – Новокузнецк : МАОУ ИПК, 2010. – 102 с.
17. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: активне соціально-психологічне навчання : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Т.С. Яценко. – К. : Вища школа, 2004. – 679 с.

УДК 159.9.072

СИСТЕМА КОРЕКЦІЙНИХ ЗАХОДІВ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ НА ПСИХОСОМАТИЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

І.І. Савенкова

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Стаття представляє теоретичний аналіз системи корекційних заходів медико-психологічної реабілітації хворих на психосоматичні захворювання як найважливішого етапу в лікуванні таких пацієнтів.

Ключові слова: медико-психологічна реабілітація, психосоматичні захворювання, концепція реабілітації.

Статья представляет собой теоретический анализ системы коррекционных действий медико-психологической реабилитации больных психосоматическими заболеваниями как важнейшего этапа в лечении таких пациентов.

Ключевые слова: медико-психологическая реабилитация, психосоматические заболевания, концепция реабилитации.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реабілітація пацієнтів із психосоматичними розладами є найважливішим етапом у лікуванні таких хворих, їх відновлення та повернення в соціум, зниженні ризику рецидиву. Ефективність лікування багато в чому залежить від інтенсивності та якості реабілітації, яка стала невід'ємною частиною медико-психологічної допомоги у світовій практиці, проте у вітчизняних умовах представлена не в повному обсязі і потребує освоєння та впровадження. Окрім того, до цього часу не було розроблено програми медико-психологічної реабілітації психосоматичних хворих з урахуванням диференціації часових характеристик суб'єктів.

У зв'язку з цим, проблема реабілітації: її сутність, специфіка з урахуванням часового фактора своєчасності проведення як методу медико-психологічної допомоги, є *метою виконання заключного (V) етапу алгоритму хронопсихологічного прогнозування перебігу психосоматичних захворювань* [11].

Мета статті – представити теоретичний аналіз системи корекційних заходів медико-психологічної реабілітації хворих на психосоматичні захворювання.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати загальний зміст медико-психологічної реабілітації психосоматичних хворих.
2. Представити систему корекційних заходів медико-психологічної реабілітації хворих на психосоматичні захворювання, яка враховує три послідовні етапи її дотримання.